

U AMANET BUDUĆIM GENERACIJAMA

(Faruk Muftić: "Šeher Ustikolina", "DES" Sarajevo, 2006.)

Faruk Muftić je, nakon više knjiga o svom gradu i zavičaju i nedavno objavljene knjige "Foča-kroz vrijeme", javnosti ponudio još jednu knjigu-monografiju "Šeher-Ustikolina". Svojim entuzijazmom i vrijednim radom Muftić je tako popunio prazninu koju su trebali ispuniti naši historičari i ljudi od struke. No, to ni u kom slučaju ne umanjuje vrijednost njegovih knjiga. Štaviše, ova kao i druge Muftićeve knjige obiluju i podacima preko kojih historičari olahko prelaze, a koji opet na sebi svojstven način govore o životu i radu tamošnjih stanovnika. To nisu samo šturi podaci nego i detalji koji daju poseban pečat. Muftić koristi postojeću historijsku građu i u nju ugrađuje životne priče, svjedočenja, dokumente, fotografije... Kako domaći autori nisu ostavili pisani trag o Ustikolini, entuzijasta Faruk Muftić se prihvatio posla i u knjizi sažeo i predstavio najprije materijalne dokaze, počev od stećaka, nišana, bogomolja, pa do samih ljudi koji su obilježili svoje vrijeme.

Ustikolina je, iznosi autor, kao trgovačka kolonija da bi izrasla u "šeher" morala imati džamiju, hamam, han, a potom i dućane. Trgujući, žitelji Ustikoline su vremenom svoju djecu davali na zanate u Dubrovnik i druge primorske gradove, a oni su se vraćali i otvarali samostalne dućane. Tako se grad širio i razvijao. Najstariji turski izvori iz 1468. godine kazuju da je u Foči tada bilo 1050 domaćinstava, a u Ustikolini, Prači, Pljevljama, i dr. ispod stotinu domaćinstava. Sada je Ustikolina najveće naselje na području općine Foča. Ono po čemu se Ustikolina prepoznavala i čime su se njeni građani ponosili bila je Turhan Emin- begova džamija koja spada u najstariju džamiju izgrađenu na tlu Bosne i Hercegovine. Izgrađena je 1448./1449. godine, a posebno se izdvajala njena tanka munara zidana od mehkog kamena. Putopisac Evlija Če-

lebija zapisao je da je 1664. godine kasaba Ustikolina imala 176 kamenom pokrivenih kuća, jednu lijepu džamiju, mesdžid, han, hamam, tekiju i desetak dućana. Slijedeći hronologiju događanja, Muftić ilustrira događaje - upade četnika 1941. godine u Ustikolinu, ubistva, te rušenje džamije. Od njenog novog otvorenja 1956. godine do njenog rušenja 1993. godine, u njoj su kao vjerski službenici radili: Fadil ef. Arslankadić, Ramadan ef. Hodžić, Ahmed ef. Čelebić, Sabit ef. Hodžić, Ševko ef. Omerbašić, Suljo ef. Haljković, Mujo ef. Oković, Husein ef. Hodžić, Alija ef. Buljubašić, Abdulah ef. Maglajlija, Ibrahim ef. Pajić, Zahid ef. Karaman, Edhem ef. Čamdžić i Jusuf ef. Omerspahić. U knjizi su sadržana i brojna svjedočenja o svirepim ubistvima i pregledno data imena žrtava kao i počinioca zločina. No, i pored zločina koji su bili očiti i dokazani tadašnja vlast donijela je zakon kojim su zločinci amnestirani i pušteni na slobodu. Isti zločini ponoviće se i 1992. godine po transformaciji JNA u četničku vojsku kada su uslijedila još veća i svirepija zvjerstva. Džamija u Ustikolini je spaljena i minirana, a njeni stanovnici ubijeni i protjerani. A, da su i pored tolikih zločina Bošnjaci ostali uspravni i vratili se na svoje svjedoči i to da su oni odmah po svom povratku nanovo obnovili svoju džamiju. Zanimljivo je, primjećuje Faruk Muftić, da je od izgradnje Turhan Emin-begove džamije do njenog ponovnog rođenja prošlo 555 godina, te zaključuje da je džamija tako ostavljena u amanet budućim generacijama. U amanet je i ova Muftićeva knjiga.

Selman SELHANOVIĆ

KAKO SPRIJEČITI GENOCID IZNOVA

(Rasim Muratović: "Holokaust nad Jevrejima i genocid nad Bošnjacima", Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2007.g.)

Stavljajući u moto svoje knjige "Holokaust nad Jevrejima i genocid nad Bošnjacima", knjiga koja ujedno predstavlja prerađenu verziju

ju autorove doktorske disertacije - pitanja: Mi više nikada nećemo biti žrtve?, Oni nikada više neće biti dželati? Vi nikada neće biti samo nijemi posmatrači”, dr. Rasim Muratović ukazao je već u početku na njene intencije i ciljeve.

Komparativnom metodom dr. Muratović je tako označavajući ideologije koje nisu samo opasne za Jevreje i Bošnjake, nego i za civilizaciju uopće, sistematski i naučno analizirao pojave koje su dovele do zločina uzrokovanih pripadanjem određenoj etničkoj grupaciji, religiji, naciji, kulturi...

I Jevreji i Bošnjaci su time uveliko imali istu sudbinu- namjeru fašista da ih ubiju, protjeraju i etnički očiste. To, ni u kom slučaju nije bio plod nesretnih slučajnosti.

Zločini su pomno planirani. Oba, i holkaust nad Jevrejima i genocid nad Bošnjacima, bili su državni poduhvati. Iza tih projekata stajali su konkretni ljudi iz Berlina i Beograda. A, da bi njihovi naumi bili ostvarljivi, njihovi programi sačinjavali su antisemitizam i islamofobiju kao smjernice svog djelovanja.

Osvrnuvši se posebice na genezu genocida i iznoseći pojedinačna mišljenja nekih autora, dr. Muratović navodi da je sam pojam genocida posebno u Bosni i Hercegovini te definicije u mnogome proširio u najmanje tri elementa, i to: sistematsko i masovno silovanje žena, prinudno raseljavanje stanovništva, opsada gradova uz uništavanje kulturnih i historijskih spomenika i namjerno ubijanje civila slučajnom i ciljanom artiljerijskom vatrom.

U prvom slučaju, autor konstatira: “Silovanje je imalo za cilj oslobađanje i čišćenje srpskih dijelova Bosne i Hercegovine. Silovanje je imalo trudnoću kao praktični cilj... Rađanjem Srba na ovaj način, ustvari, nastojao se nasilnim putem mijenjati identitet i djeteta i majke kao jedne cjeline. Silovane žene zadržavane su u logorima do podmakle trudnoće kada više nije bilo moguće izvršiti prekid neželjene trudnoće kako bi Turkinje mogle roditi Srbe. Dželati su čin silovanja, kao poseban i strateški veoma važan cilj genocida u Bosni, rado izvršavali pred drugim članovima porodice”.

Cilj je, dakle, bio jasan - uništiti vezu između osobe i porodice kao i uništiti njihova osjećanja vlastitog bića i samosvijesti žrtve.

Žrtvama nije pomoglo ni to što su se ponašale u skladu sa njihovim očekivanjima. Jevreji koji su konvertirali na kršćanstvo i bili više Nijemci nego pravi Nijemci nisu izbjegli sudbinu ostalih. Ni Bošnjaci koji su bili više komunisti i više ateisti od drugih nisu mogli biti izuzeti od genocida.

Dr. Rasim Muratović analitički promišlja i iznosi sličnosti i razlike između holokausta nad Jevrejima i genocida nad Bošnjacima. Između ostaloga zaključuje da se “o genocidu nad Jevrejima zna gotovo sve, a o genocidu nad Bošnjacima istraživanja su na samom početku”, te da se “1945. godine njemačko društvo denacifiziralo, dok je 1995. pa i 2005. godine Srbija se nije demiloševićizirala”.

Ono što je, također, indikativno jeste da se i pored svega dželati i dalje ne osjećaju krivim za šta, opet uveliko odgovornost snosi evropska civilizacija svojom politikom neutralnosti i evropski političari koji su genocid nad Bošnjacima učinili nerazumljivim. A upravo, ta neutralnost i nerazumljivost, neukazivanje na zločine protiv čovječnosti, može dovesti do novog genocida. Na to ukazuje i književnik Alija Isaković navodeći: “Zlo će se ponavljati. Zlo će varirati od goreg ka gore. Ponavljam, zlo je obdareno. Mira i rahatluca neće biti najmanje onoliko godina koliko je trajala naša zajednička jugoslovenska država”.

Otuda, s pravom dr. Muratović upozorava: “Moramo upamtiti da ovo društvo ne sadrži ništa što može spriječiti genocid iznova”. Knjiga koju smo iščitali, u svakom slučaju, upozorava na te i takve mogućnosti. Na nama i društvu u cjelini je dakako da nadalje učinimo napor te istražimo sve uzroke i posljedice genocida, zarad opstanka na ovim prostorima i budućnosti naše djece. Uostalom, kako to sugerira autor, “čovjek mora učiti vještinu borbe, stjecati znanje i kulturu borbe”.

Selman SELHANOVIĆ